

Recenzja

rozprawy na stopień doktora nauk medycznych mgr Joanny Krawczyk pt. Ocena ochronnego oddziaływania lęku przed śmiercią, percepcji powodów do życia oraz wrażliwości na ból u osób zagrożonych samobójstwem.

Przedstawiona mi do oceny praca została wykonana pod kierunkiem naukowym Pani Profesor dr hab. n. med. Agnieszki Gmitrowicz w Klinice Psychiatrii Młodzieżowej I Katedry Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

Recenzowana rozprawa ma układ typowy dla pracy doktorskiej i posiada wszystkie wymagane elementy strukturalne. Została napisana bardzo starannie pod względem edytorskim, dobrą polszczyzną, nie zauważyłam błędów stylistycznych czy ortograficznych.

Liczy 140 stron i obejmuje 15 rozdziałów wraz piśmiennictwem, streszczeniem w j. polskim, wykazem wykresów, tabel i 1 ryciny, skrótów oraz załącznikami.

Piśmiennictwo obejmuje 180 pozycji i uwzględnia nieliczne publikacje polskich autorów (20), w tym trzy, gdzie autorem jest Promotor Pani Prof. A. Gmitrowicz.

Większość prac została opublikowana w okresie ostatnich lat. Bibliografia przedmiotu jest dobrze dobrana i zacytowana w tekście pracy.

Badanie uzyskało zgodę Komisji Bioetycznej nr RNN/75/15/KE z 21 kwietnia 2015r.

Podjęty przez Doktorantkę temat jest bardzo ważny i aktualny ze względu na nadal niewielki stan wiedzy dotyczący samobójstwa, jako wielowymiarowej przyczyny pozbawienia się życia. To ostateczny destrukcyjny sposób na poradzenie sobie z trudnościami, nieprzyjemnymi myślami, trudnymi emocjami, pesymistycznymi myślami i odczuwaniem cierpienia. Systematycznie liczba tych czynów wzrasta w całym świecie, a w Polsce tego aktu dokonuje ponad 6 tysięcy osób rocznie. Jak ważny jest to temat badawczy, świadczy liczba cytowanej bibliografii. Nowością

realizowanego tematu jest identyfikacja czynników mogących pełnić funkcje ochronne dla osób zagrożonych śmiercią samobójczą oraz określenie ich związku z występowaniem prób samobójczych w wybranej polskiej populacji. Nie ma podobnych badań w populacji polskiej oraz zagadnienie czynników ochronnych jest wciąż w mniejszym kręgu zainteresowań badaczy.

Wstęp i drugi rozdział przedstawiają charakterystykę zjawiska samobójstwa – etapy procesu samobójczego, różnicowanie zachowań autoagresywnych i zagrożenie samobójstwem w zaburzeniach psychicznych. Kolejno Doktorantka omawia z dużym znawstwem wybrane teorie psychologiczne analizujące zachowania suicydalne, a istotnym dla omawianej pracy jest opisanie czynników chroniących przed samobójstwem takich jak: wsparcie społeczne i prewencyjna rola rodziny, umiejętność radzenia sobie i samoocena, optymizm i nadzieja, aktywność społeczna i posiadanie hobby, religia, ciąża i aktywność sportowa.

Rozdział czwarty i piąty opisuje cel pracy i metodologię przeprowadzonego badania włącznie z przyjętą metodą oceny statystycznej wyników.

Doktorantka cel badawczy sformułowała następująco: wyłonienie czynników mogących pełnić funkcję ochronną u osób zagrożonych śmiercią samobójczą oraz określenie ich związku z występowaniem prób samobójczych w wybranej populacji polskiej. Rozbudowała główny cel o 4 cele szczegółowe, które brzmią następująco:

1. Ocena nasilenia depresji, poczucia beznadziejności, skłonności samobójczych i poziomu lęku stanu/cechy w poszczególnych grupach badanych osób.
2. Ustalenie czy istnieje związek pomiędzy poziomem lęku przed śmiercią, percepcją powodów do życia oraz wrażliwości na ból a wystąpieniem depresji i prób samobójczych.
3. Ustalenie czy istnieje związek pomiędzy lękiem przed śmiercią a poziomem lęku stanu i cechy.
4. Weryfikacja, czy zastosowane kwestionariusze do badania powodów do życia oraz poziomu lęku przed śmiercią mogą mieć wartość diagnostyczną w ocenie ochrony przed samobójstwem.

Dla wyjaśnienia celów badawczych wysunęła 8 hipotez roboczych z którymi rozprawia się w części dysertacji: Omówienie wyników badań oraz dyskusja.

W badaniu wzięło udział 90 osób w wieku 20 do 60 lat (z przewagą kobiet: 60%), podzielonych na grupy w zależności od stopnia zagrożenia samobójstwem: 2 grupy

osób z rozpoznaniem depresji po próbie samobójczej lub bez próby samobójczej i trzecia grupa (odniesienia) bez historii myśli i prób samobójczych. Badani wypełniali zestaw 7 skal i kwestionariuszy, starannie dobranych dla wyjaśnienia celów i hipotez badawczych (skala Depresji Becka, Skala Poczucia Beznadziejności Becka, Skala Skłonności Samobójczych Becka, Kwestionariusz Lęku Stanu i Cechy, Kwestionariusz Lęku przed Śmiercią i Umieraniem, Inwentarz Powodów do Życia oraz Kwestionariusz Wrażliwości na Ból).

Wykorzystane analizy i prezentacje graficzne są świetne, przejrzyste, właściwe i w pełni adekwatnie do przedmiotu badań, choć wnioski wysuwane są ostrożnie i sama Badaczka wskazuje na ograniczenia przedmiotu badań (str. 83).

Otrzymane wyniki Badaczka przedstawiła w 5 wykresach, 16 tabelach i 1 rycinie w treści pracy. Opis wyników jest kompletny, precyzyjny i przejrzysty. Doktorantka znakomicie wyjaśniła zastosowane zmienne niezależne i zależne w interpretacji uzyskanych danych.

Dla wykazania słuszności swych celów i hipotez badawczych Doktorantka skonfrontowała wyniki z piśmiennictwem w obszernej i dającej dowody znajomości problemu dyskusji, ale z wyważoną interpretacją wyników.

W ocenianej pracy cenne jest ujęcie wyników w obszernym podsumowaniu, które jest zwieńczeniem badań i analiz oraz stały się odpowiedzią na postawione cele i poszczególne hipotezy badawcze. Badaczka sformułowała 11 wniosków, które stały się wyjaśnieniem dla 8 hipotez badawczych. Najważniejszymi stwierdzeniami są

1. czynnikiem oddziaływania protekcyjnego jest spostrzeganie powodów do życia oraz wiara w poradzenie sobie z problemami i trudnościami,
2. osoby zagrożone samobójstwem charakteryzowały się wyższym poziomem lęku cechy i stanu,
3. pomimo braku statystycznej istotności osoby, które targnęły się na własne życie przejawiały wyższy próg tolerancji fizycznego bólu niż pozostali badani,
4. dwa narzędzia - kwestionariusze psychologiczne: spostrzegania powodów do życia oraz lęku przed śmiercią okazały się przydatne w ocenie poczucia beznadziejności, depresji i skłonności samobójczych.

Przystępując do oceny pracy pragnę na wstępie podkreślić, że stanowi znakomite źródło informacji dla suicydologów, psychologów i psychiatrów, a uzyskane wyniki

badania i analizy są zgodne z założeniami pracy.

Nie mam uwag krytycznych, a pojedyncze literówki są do usunięcia.

Pragnę zaznaczyć, iż nazwisko Gabard pisze się Gabbard poz.39 w piśmiennictwie, natomiast w tekście pracy cytowane jest prawidłowo.

Świetny wstęp z przeglądem piśmiennictwa w pełni uzasadnia podjęcie przez Doktorantkę tematu badawczego. Badaczka w sposób precyzyjny opisuje najważniejsze czynniki ochronne dotyczące samobójstw. Ta część dysertacji może służyć osobom specjalizującym się w psychiatrii i psychologii jako materiał dydaktyczny.

Wykazała, że do czynników ochronnych mających znaczny wpływ na wskaźniki samobójstwa należą: spostrzeganie powodów do życia, wiara w umiejętności poradzenia sobie z trudnościami i przeciwnościami, obawa o dzieci, poczucie odpowiedzialności za rodzinę, lęk przed społecznym potępieniem aktu samobójczego, strach przed samobójstwem i lęk przed fizycznym zniszczeniem. Oceniając cele pracy, dobór materiału i zastosowane metody należy je uznać za właściwe, pozwalają analizować ważny problem badawczy. Jego zrealizowanie należało do przedsięwzięć pracochłonnych i czasochłonnych, wymagających ogromnej cierpliwości i wytrwałości, dobrego przygotowania, znajomości badanej problematyki powiązania wzajemnie na siebie oddziaływujących czynników, zwłaszcza, że Doktorantka nie jest nauczycielem akademickim.

Pragnę podkreślić świetną i staranną analizę statystyczną oraz szatę graficzną wyników. Istotnym dla pracy i czytającej jest rozdział 9 zawierający podsumowanie oraz wskazówki praktyczne.

Dla mnie psychiatry, od lat zajmującej się problemem samobójstw, nowością w pracy doktorskiej był postawiony problem badawczy określony w założeniach i metodologii badania, jak również omówione ograniczenia metodologiczne i ostrożnie analizowane wyniki oraz postawione wnioski z przeprowadzonego badania.

Mogę pogratulować Doktorantce wyboru nowoczesnego, ale trudnego tematu pracy doktorskiej wymagającego dobrej współpracy z badanymi, a Pani Profesor Agnieszce Gmitrowicz sprawnej Badaczki.

Proponuję wyniki pracy przedstawić nie tylko lekarzom i psychologom, ale osobom wspomagającym osoby będące w kryzysie i instytucjom odpowiedzialnym za politykę społeczną.

Przeprowadzona dyskusja udowadnia celowość tego rodzaju badań, potwierdziła przydatność korzystanych w pracy kwestionariuszy: spostrzegania powodów do życia i lęku przed śmiercią w przewidywaniu poczucia beznadziejności, depresji i skłonności samobójczych - wskaźników istotnie związanych z zagrożeniem śmiercią samobójczą, co powoduje, że praca stanowi wartościową pozycję naukową dla różnych grup zawodowych związanych z opieką nad człowiekiem - z objawami depresji i jego rodziną.

W podsumowaniu stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Joanny Krawczyk pt. Ocena ochronnego oddziaływania lęku przed śmiercią, percepcji powodów do życia oraz wrażliwości na ból u osób zagrożonych samobójstwem spełnia warunki określone w art. 11 ustawy z dnia 12 września 1990 o tytule naukowym i stopniach naukowych, to jest stanowi oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego oraz dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej Doktorantki i umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Stawiam wniosek o

1. dopuszczenie Pani mgr Joanny Krawczyk do dalszych faz przewodu doktorskiego
2. i wyróżnienie pracy, ponieważ pracę można uznać za wyróżniającą się - argumentacja w treści recenzji.

Prof. Irena Krupka-Matuszczyk

Prof. dr hab. n. med.
Irena Krupka-Matuszczyk
specjalista psychiatra
specjalista seksuolog

